

Сапак І. В.,

аспірантка Інституту економіки та прогнозування
НАН України,
віце-президент АБ "Діамантбанк"

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СИСТЕМНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Визначено орієнтири економічного розвитку України у посткризовий період. Здійснено аналіз головних причин фінансово-економічної кризи в країні, сучасного стану економіки, можливостей та загроз для економіки України в умовах глобальної нестабільності. Обґрунтовано пріоритети системного розвитку економіки держави у посткризовий період.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, системний розвиток економіки, антикризові заходи, криза промислового виробництва, банківська криза.

Фінансово-економічна криза є проблемою глобального рівня. Оцінити повністю її масштаби та руйнівні наслідки для економічного, політичного, соціального життя світу й України зокрема, на сьогодні неможливо. Падіння фондових індексів, зменшення обсягів виробництва та споживання, масове зростання рівня безробіття охопило у 2008–2009 рр. усі без винятку країни світу. Проте кожна криза рано чи пізно закінчується – після рецесії та часу зтяжної стагнації економіки, як правило, розпочинається піднесення й активний розвиток.

Актуальність статті зумовлена необхідністю вивчення причин виникнення кризових явищ в економіці країни та потребою розроблення системного підходу до вироблення шляхів їхнього подолання. Мета статті полягає у визначенні основних напрямів системного економічного розвитку України у посткризовий період.

Надалі буде вивчено причини виникнення кризових явищ в українській економіці, розглянуто ступінь залежності національної економіки від зовнішньої економічної кон'юнктури, акцентовано увагу на макроекономічних та фінансових диспропорціях економіки України, проаналізовано дії уряду, спрямовані на запобігання фінансово-економічній кризі та подолання її наслідків.

Питанням фінансово-економічної кризи та шляхам виходу з неї присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких В. М. Геєць, О. І. Барановський, Ю. В. Василенко, Т. П. Вахненко, С. О. Кораблін, Л. О. Мазуркевич, О. Шелемеха, А. В. Пустова, Д. П. Жигadlo, Г. Багратян, І. Кравченко, В. І. Міщенко, Р. С. Лисенко, В. О. Литвицький, В. І. Лисицький, О. Й. Пасхавер, І. Бураковський, О. Плотніков, В. О. Парнюк, В. А. Копилов, Т. І. Єфименко, І. В. Богдан, Є. Л. Черевиков та ін. Кожен дослідник виокремлює різні причини виникнення кризових явищ, акцентує увагу на різних наслідках кризи та формує власну модель виходу з неї. Однак усі

експерти погоджуються з тим, що світова криза “сприяла” виявленню проблем, які накопичувалися в економіці тієї чи іншої країни протягом останніх двох десятиліть.

Порівнюючи причини, наслідки кризи, а також стан світової економіки та економіки України, слід відзначити специфіку моделі розвитку української економіки (економічної моделі розвитку, спрямованої переважно на короткострокову та частково на середньострокову перспективу) і державної антикризової політики (в Україні антикризові державні заходи в 2008–2009 рр. мали переважно точковий та несистемний характер, тому не сприяли відновленню економічних процесів¹). Враховуючи зазначене, основою розвитку національної економіки має стати системна економічна програма.

Як наголошують учені, в основі виникнення світової кризи – руйнація фінансової піраміди боргових зобов’язань США; віртуалізація фінансових операцій, зумовлена недооцінюванням фінансових ризиків; утворення гігантських “фінансових куль” (на фондових ринках та ринках нерухомості) та їх колапс; знецінення значної частки капіталу в умовах зменшення можливостей економічного росту на основі структурної кризи економіки країн-лідерів². Унаслідок цього постраждали навіть ті країни, економічні та фінансові моделі яких протягом тривалого часу вважали доскональними (Австрія, Ісландія та ін.).

Причини виникнення кризових явищ в Україні є іншими і суттєво відрізняються від тих, що спричинили схожі процеси у світі. Вивчаючи процеси виникнення економічної кризи в Україні, дослідники виокремлюють різні причини. Так, Л. О. Мазуркевич та О. Шелемеха вказують на “активне, необґрунтоване входження країни в глобалізаційні економічні процеси”. Усі інші причини (кредитна залежність, інвестиційна непривабливість економіки країни, скорочення робочих місць і загострення соціальних проблем) вчені вважають похідними від неї³.

Іншого погляду дотримуються Ю. Звягільський та В. Ландик. Вони вважають, що “глибока українська криза, яка посилюється й ускладнюється світовими проблемами, зумовлена серйозними внутрішніми причинами, які виходять далеко за межі фінансових проблем, що переросли в економічний спад виробництва, зростання безробіття, зниження рівня життя широких верств населення”⁴. Економічний занепад, вважають вчені, зумовила

---

¹ Фесенко М. Глобальна економічна криза: причини та наслідки / М. Фесенко // Зовнішні справи. – 2008. – № 12. – С. 26–34.

² Рейтинг найбільш постраждалих від кризи країн: Росія – друга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novynar.com.ua/business/82262>.

³ Мазуркевич Л. О. Деякі причини економічної кризи в Україні і можливі шляхи її подолання / Л. О. Мазуркевич, О. Шелемеха // Наукові конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mazurkevich-lo-shelemeha-o-deyaki-prichini-ekonomichnoyi-krizi-v-ukrayini-i-mozhlivi-shlyahi-yiyi-podolannya>.

⁴ Звягільський Ю. Л. Внутрішні причини економічної кризи, спровокованої владою України, і шляхи їх локалізації / Ю. Л. Звягільський, В. І. Ландик // Дзеркало тижня. – 2008. – № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/2000/2020/64748>.

політика підвищення грошових доходів населення, яка не враховувала показників зростання продуктивності праці та можливостей товарного забезпечення; неконтрольоване державою підвищення цін на продукцію монополістів у промисловості, сільському господарстві і сфері послуг; небезпечне наростання від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі (яке наприкінці 2008 р. становило 20 млрд дол. США); відмова держави від захисту внутрішнього ринку при вступі до СОТ та підтримки українського виробника; неконтрольовані іноземні позики.

Слушну думку з приводу виникнення кризи в Україні висловив В. Дубровський, який вказав на недоліки експортно орієнтованої моделі розвитку країни. Експерт зазначив, що економіка країни фактично забезпечується однією галуззю – чорною металургією, підтримка якої призводить більше до “негативних наслідків, ніж до позитивних”⁵. З огляду на це дослідник наполягає на необхідності корекції моделі української економіки, насамперед шляхом підтримання дії ринкових механізмів та відкритості її структури.

Як зазначає виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера О. Устенко, “економічні труднощі нині притаманні переважній більшості країн світу, проте світова криза – лише частина кризи в Україні. Негативний платіжний баланс та велика зовнішня корпоративна заборгованість спричинили значне погіршення становища економіки України”⁶.

Отже, економічна криза в Україні є наслідком комплексу зовнішніх та внутрішніх факторів, частково пов'язаних між собою. Їхня негативна синергія визначила глибину кризи національної економіки. *Основними зовнішніми чинниками* стали:

1. Світове падіння попиту на продукцію експортно орієнтованих галузей України. Експортно орієнтована модель розвитку економіки стала передатним механізмом проблем світової економіки. Падіння попиту на продукцію експортно орієнтованих галузей України більш ніж удвічі призвело до значного зниження ціни на цю продукцію (наприклад, із середини липня до жовтня 2008 р. світові ціни на металопродукцію впали в середньому на 35–40 %) ⁷.

Внаслідок цього значно скоротилася частка експорту, відповідно, зменшилися обсяги виробництва (за даними Державного комітету статистики України, у серпні 2008 р. сумарне виплавлення сталі на вітчизняних підприємствах зменшилося на 12,45 % порівняно з аналогічним періодом 2007 р., у вересні – на 17 %. За дев'ять місяців 2008 р. Арселор Міттал (м. Кривий Ріг) зменшив обсяги випуску го-

⁵ Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи : інформ. огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Table/25022009/index.htm>.

⁶ Там само.

⁷ Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 14–28.

тового прокату порівняно з аналогічним періодом 2007 р. на 12,4 %, Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча – на 10,3 %)⁸.

Відтак значно скоротилися надходження від основних дохідних галузей до бюджету. Внаслідок занепаду металургійного комплексу України недоотримання до Державного бюджету України тільки митних платежів, за підсумками 2008 р., становило 360 млн грн, а за перше півріччя 2009 р. – 550 млн грн⁹.

Зменшення валютних надходжень внаслідок падіння експорту на фоні зниження рівня прямих іноземних інвестицій¹⁰ та іноземних запозичень¹¹ стало одним із чинників девальвації національної валюти. На міжбанківському валютному ринку України зріс попит на долар США і курс змінювався з 5,6 грн у вересні 2008 р. на 6,8 грн у листопаді 2008 р., у другій половині грудня 2008 р. він сягнув позначки 10 грн та з кінця січня 2009 р. стабілізувався на рівні 8,3 грн за 1 дол. США¹².

- Українські банки стикнулися з кризою ліквідності через обмеження доступу до закордонних кредитів, які кілька останніх років були основним джерелом збільшення обсягів кредитування. У свою чергу, це вплинуло і на зниження до критично низького рівня темпів кредитування реального сектора економіки. Крім того, криза істотно позначилася на підвищенні вартості обслуговування залучених підприємствами кредитних ресурсів, що стимулювало зростання собівартості продукції, яку вони виробляють.

Внутрішнє підґрунтя фінансово-економічної кризи в Україні полягає у невідповідній можливостям держави економічній політиці, зокрема у частині антикризових заходів. *Основними внутрішніми чинниками* виникнення кризи національної економіки у 2008 р. були:

- Економіка “споживання” та нерозвинутий внутрішній ринок. Високий рівень приватного споживання, який за рахунок кредитної експансії на фоні відсутності інвестицій у проекти розвитку галузей

---

⁸ Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 14–28.

⁹ Аналіз ринку металів в умовах світової економічної кризи та його вплив на формування Державного бюджету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article>; FT: Зменшення замовлень в металургійному секторі уповільнює зростання економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novynar.com.ua/worldabus/43285>.

¹⁰ У ІV кв. 2008 р. відбулося зниження чистого припливу прямих іноземних інвестицій у 2,7 раза – до 1,2 млрд дол. США (у середньому за три квартали 2008 р. вони становили 3,2 млрд дол. США). Див.: <http://www.niss.gov.ua/book/vidannya/kryza2009.htm>.

¹¹ У ІV кв. 2008 р. утрічі скоротилися обсяги чистих залучень довгострокових кредитів і єврооблігацій порівняно з ІІІ кв. 2008 р. – до 2 млрд дол. США; уперше за декілька років зменшилися обсяги зовнішньої заборгованості банківської системи на 2,3 млрд дол. США. Див.: <http://www.niss.gov.ua/book/vidannya/kryza2009.htm>.

¹² Фінансово-економічна криза 2008–2009 року в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

економіки та модернізації промисловості підживлював зростання імпорту. Зазначене негативно вплинуло на сальдо зовнішньої торгівлі, створивши ризики валютної дестабілізації.

- Технологічно неконкурентоспроможна економіка. Українські підприємства користуються технологічно й технічно застарілою інфраструктурою, створеною в 60–80-х роках ХХ ст.
- Відкрита модель економіки за відсутності ефективного захисту національного виробника. Незважаючи на те, що вступ України до СОТ — це можливість інтегруватися у світовий ринок, українське законодавство не було належним чином підготовлене для захисту національного виробника, що спровокувало занепад деяких галузей економіки (одна з них — АПК) та промисловості (наприклад, легка промисловість). Унаслідок цього зросли обсяги дешевої неякісної імпортової продукції.
- Дестабілізація фінансового ринку. Різкий вплив вкладів з банківської системи та призупинення кредитування реального сектора економіки. Обсяг відтоку з 01.10.2008 по 11.10.2008 сягнув 6–7 млрд грн, або 2,7 % загальної суми строкових банківських вкладів¹³. Після цього Національний банк України призупинив дострокове зняття депозитів постановою “Про додаткові заходи щодо діяльності банків” від 11.10.2008 № 319¹⁴. У той же час, за оцінками НБУ, з жовтня 2008 р. до середини січня 2009 р. з банківської системи вилучено понад 60 млрд грн. У січні 2009 р. загальний обсяг депозитів у національній валюті зменшився на 7,4 %, у тому числі фізичних осіб — на 2,8 %, юридичних осіб — на 12,9 %¹⁵.

У 2008 р. було майже призупинено кредитування (у тому числі іпотеки та будівництва), що призвело до знищення попиту на деякі групи товарів українського виробництва та уповільнило розвиток реального сектора економіки.

- Залежність економіки від імпорту енергоносіїв. Зростання цін на енергоносії (вартість імпортного газу у I кв. 2009 р. становила 360 дол. США за 1 тис. м³ проти 179,5 дол. США у 2008 р.) вплинуло на всю економіку України, оскільки автоматично призвело до зростання внутрішніх цін на більшість товарів та послуг. Ще відчутнішим подорожчання газу стало для металургійної та хімічної промисловості.

¹³ За два тижні українці забрали з банків більше 6 мільярдів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://unian.net/ukr/news/news-278262.html>.

¹⁴ 10 квітня 2008 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі”. Цей Закон було підписано Президентом України 16 квітня 2008 р., про що цього ж дня було направлено повідомлення до СОТ. Україна стала членом Світової організації торгівлі 16 травня 2008 р.

¹⁵ Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи: інформаційний огляд [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Table/25022009/index.htm>.

Хімічна промисловість є одним з найбільших споживачів природного газу (12 % загального споживання природного газу в країні). Частка природного газу у собівартості продукції галузі сягає 80 % (він використовується не для перетворення в теплову чи електроенергію, а як сировина для виробництва, у першу чергу, мінеральних добрив). Зокрема, у 2008 р. хімічні підприємства одержували газ за середньорічною ціною 1600 грн за м³. Вартість газу в національній валюті порівняно з минулим роком зросла на 800 грн. Щорічно хімічні підприємства України споживають близько 8 млрд м³ газу. Тому вже у 2009 р. їх витрати на газ становили приблизно на 6,4 млрд грн більше порівняно з 2008 р. Водночас собівартість основних видів добрив зросла на 600–1000 грн/т. Собівартість виробництва 1 т аміаку при новій ціні на газ становить мінімум 3200 грн. Його вартість на зовнішньому ринку складає 250–300 дол. США, на внутрішньому – 180 дол. США¹⁶.

Основні заходи, здійснювані державою, обмежувалися лише розробкою антикризового законодавства, яке, до того ж, не передбачало дієвих механізмів виведення економіки країни з кризи. *Антикризове законодавство*¹⁷, розроблене урядом та прийняте Верховною Радою України, *не стимулювало кінцевого попиту та інвестиційної активності*. Як наслідок, стан економіки щомісяця погіршувався. Так, за даними Державного комітету статистики України¹⁸:

- зменшення ВВП України за 2009 р. становило 15 %. Зниження обсягів реального ВВП у I кв. 2009 р. відбулося на рівні 20,3 %; II кв. – 17,8; III кв. – 15,9; у IV кв. 2009 р. – на 7 % порівняно з аналогічним періодом 2008 р. Експерти НБУ зазначають, що рівень ВВП у постійних цінах на кінець 2009 р. знизився до значень ВВП на кінець 2005 р.;
- зведений бюджет за січень–грудень 2009 р. було виконано з дефіцитом у сумі 21,607 млрд грн; загальна сума доходів зведеного бюджету України за січень–грудень 2009 р. становила 288,58 млрд грн; загальна сума касових видатків зведеного бюджету України за січень–грудень 2009 р. становила 307,312 млрд грн, що на 0,4 % більше відповідного показника січня–грудня 2008 р.;

---

¹⁶ Головні причини та наслідки кризових явищ в Україні // Дискусійний клуб Самміт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dc-summit.info/20090316177/Palivno-energetichniy-kompleks.html>.

¹⁷ У цілому уряд розробив та направив до Верховної Ради України понад 160 законопроектів, що мають антикризовий характер. Крім того, у Верховній Раді України зареєстрована значна кількість законопроектів, розроблених представниками різних політичних блоків, представлених у ній. Див.: <http://www.niss.gov.ua/book/vidannya/kryza2009.htm>.

¹⁸ Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuportal.bank.gov.ua/docscatalog>; Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

- значний дефіцит зведеного бюджету (19,866 млрд грн) фінансувався за рахунок як зовнішніх (здебільшого від МВФ та Світового банку), так і внутрішніх запозичень (банківська система);
- у січні–жовтні 2009 р., порівняно з аналогічним періодом 2008 р., спад промислового виробництва становив 26,4 %. Промислове виробництво скоротилося на 31,1 % у січні–червні 2009 р., порівняно з аналогічним періодом 2008 р.;
- рівень інфляції в Україні у 2009 р. становив 12,3 % – це найбільший показник зростання споживчих цін в Україні з 2000 р.;
- у січні–вересні 2009 р. іноземні інвестори спрямували в економіку України 3948,3 млн дол. США прямих інвестицій, що більш ніж удвічі менше показника аналогічного періоду 2008 р.

Динаміка економічних показників в Україні була однією з найгірших у світі. Зокрема, Україна опинилася на другому місці в світі з девальвації національної валюти (українська гривня втратила свої позиції на 42 %, ісландська крона – на 45,9 %). За даними останнього звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність 2009–2010 рр., Україна посіла лише 82-ге місце серед 133 країн проти 72-го у 2008 р. За рівнем макроекономічної стабільності та розвинутості фінансових ринків Україна у 2009 р. посіла 106-те місце, за ефективністю товарних ринків – 109-те¹⁹.

На нашу думку, до таких економічних результатів призвели певні причини.

По-перше, основною помилкою уряду було зволікання із зовнішніми ризиками держави, очевидними ще на початку 2008 р. Прояви кризових явищ з'явилися ще влітку 2008 р. (за даними Держкомстату України, уже в серпні 2008 р. сумарне виплавлення сталі на вітчизняних підприємствах зменшилося на 12,45 %, порівняно з аналогічним періодом 2007 р., внаслідок падіння попиту на продукцію на світових ринках).

По-друге, в основу антикризових заходів закладено такі стратегічні помилки:

1. Головним об'єктом антикризових програм стали банківська система та фінансовий ринок, у той час як його стабілізацію слід було розглядати в контексті державної програми реструктуризації та відновлення економіки за рахунок розвитку внутрішнього ринку споживання, підвищення інвестиційної активності та технологічної модернізації економіки.
2. Упродовж 2008–2009 рр. НБУ рефінансував банківські установи на суму близько 132 млрд грн²⁰. З огляду на те, що рефінансування відбувалося без зобов'язань щодо кредитування реального сектора економіки, українська економіка не отримала необхідної фінансової підтримки, що спричинило занепад її головних галузей. Валют-

¹⁹ Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи : інформ. огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Table/25022009/index.htm>.

²⁰ Там само.

ні ж спекуляції, якими зловживали банківські установи, дестабілізували курс гривні.

3. Уряд розглядав кризу як фінансову та короткострокову, у той час як криза мала тривалий структурний характер.
4. Антикризові програми базувалися на адміністративних заходах, а не на ринкових механізмах, які за відсутності стратегічного плану розвитку та норм відповідальності виявилися неефективними.

По-третє, жодна з антикризових програм не включала заходів щодо виправлення помилок незбалансованої економічної політики, яка упродовж останніх років впроваджувалася в Україні:

- велика залежність економіки від кількох експортно орієнтованих галузей (металургії, машинобудування, сільського господарства, хімічної промисловості) та “імпорту” капіталу, високих технологій, нафти й газу;
- незначна частка малих та середніх підприємств у ВВП (в Україні близько 15 % ВВП, у розвинутих країнах такий показник складає 40–80 %²¹);
- висока концентрація виробництва й капіталу в країні, низькі можливості диверсифікації ризиків.

Таким чином, на економіку України негативно впливають, насамперед, макроекономічні дисбаланси державної політики, які сформували загрози економічного розвитку країни.

Серед основних зовнішніх ризиків, які можуть призвести до погіршення фінансового становища України, варто вирізнити такі:

- жорстке регулювання зовнішніх ринків, що ускладнює збут української продукції на світовий ринок (відбуватиметься внаслідок як низької конкурентоспроможності українських товарів та послуг, так і можливих проявів політики протекціонізму деяких країн – Франції, Німеччини та ін.);
- загроза ізоляції країни від світових та регіональних економічних інтеграційних процесів;
- валютні коливання на світових ринках та повільне подолання негативних наслідків кризи іноземного банківського сектора збільшують ризик фінансової нестабільності;
- коливання цін на нафту та газ погіршуватиме платоспроможність країни;
- небезпека потрапити до категорії “сірої”, буферної зони (стати заручником чужої економічної політики внаслідок слабкості власної економіки).

Серед основних внутрішніх ризиків слід виокремити такі:

- загроза втрати економічного суверенітету – перехід стратегічних активів під контроль іноземного капіталу внаслідок відсутності

---

²¹ Досвід країн ЄС у сфері державного регулювання розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва / Аналітичний центр “Академія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=976>.

ефективних антикризових програм та чіткої стратегії розвитку держави. Не вирішивши питання модернізації, інноваційного та технологічного відновлення, Україну буде втягнуто до технологічних ланцюгів транснаціональних корпоративних структур. Таким чином, країна може увійти в серйозне протиріччя з транснаціональним капіталом зі своїми правилами та інтересами у світовій економіці;

- загрози для стабільності національної валюти та економічної безпеки створює значний державний борг.

На основі зазначеного можна дійти висновку, що головні джерела ризиків для української економіки в коротко- та середньостроковій перспективі перебувають і всередині країни, і в зовнішньому світі. Синхронізація внутрішніх та зовнішніх ризиків може втягнути Україну в тривалий період економічної стагнації з поетапною втратою економічного суверенітету.

Вочевидь, *основою для виходу з кризи і підвищення конкурентоспроможності економіки України* мають стати:

1. Структурне перетворення економіки (реструктуризація) у напрямі:
  - розширення кількості експортно орієнтованих галузей економіки та збільшення обсягів експорту в абсолютному виразі традиційних для України секторів – металургійного, машинобудівного, експорту сільськогосподарської, хімічної продукції, внаслідок чого валютні надходження, отримані від експортних операцій, сприятимуть стабілізації національної валюти і, відповідно, поліпшать показники фінансового рахунку платіжного балансу країни;
  - зменшення залежності від імпорту стратегічних ресурсів і товарів та стимулювання пріоритетних галузей економіки і системоутворюючих державних проектів, які можуть очолити економічний розвиток країни;
  - створення ефективної системи розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності, яка сприятиме модернізації національної економіки та оптимальному використанню інвестиційних ресурсів;
  - недопущення переходу стратегічних активів країни під контроль іноземного капіталу;
  - розвиток платоспроможного внутрішнього ринку.
2. Упровадження нової системи державного управління в економічному секторі, розроблення чіткої стратегії подолання кризових явищ та формування збалансованої економічної політики держави за рахунок виваженої зовнішньоекономічної політики, розвитку внутрішнього ринку споживання, підвищення інвестиційної активності, технологічної модернізації економіки.
3. Реформування механізмів грошово-кредитного регулювання з метою забезпечення ефективної протидії макрофінансовим ризикам економічної стабільності та формування системи підтримки посткризового відновлення економіки на стійкій основі. Сприяння функціональній спроможності банків має стати підґрунтям інфраструктурної ланки кредитних відносин в економічній системі для підтримки темпів

кредитування економіки, створення можливостей для відновлення інвестиційних потоків. У цьому контексті постають такі важливі завдання:

- здійснювати виважену валютно-курсову політику на основі прозорої стратегії валютних інтервенцій та ефективного управління міжнародними резервами (у тому числі коштами, отриманими від МВФ) з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці (запровадити комплекс адміністративних заходів на валютному ринку, спрямованих на забезпечення пропозиції іноземної валюти і реалізації цієї пропозиції за ринковим курсом);
- посилити роль держави як суб'єкта кредитних відносин шляхом підвищення капіталізації державних банків;
- удосконалити механізм рефінансування комерційних банків на основі:
  - комплексного моніторингу стану грошово-кредитного ринку;
  - запровадження механізму рефінансування комерційних банків під заставу векселів платоспроможних підприємств.
- кошти рефінансування надавати банківським установам лише під проекти у реальному секторі економіки.

З урахуванням результатів, оприлюднених на саміті міністрів фінансів та голів центральних банків G20 у Пітсбургу, для України найактуальнішим залишається питання ефективності державної економічної політики, в основу якої мають бути покладені заходи антикризового регулювання та програми розвитку економіки у посткризовий період.

Література

1. *Багратян Г. А.* Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання / Г. А. Багратян, І. С. Кравченко // *Фінанси України*. – 2009. – № 4. – С. 33–41.
2. *Барановський О. І.* Банківська безпека: проблема виміру / О. І. Барановський // *Економіка і прогнозування*. – 2006. – № 1. – С. 7–25.
3. *Барановський О. І.* Іпотечна криза в США: уроки для України / О. І. Барановський // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. – 2008. – Вип. 1. – С. 328–336.
4. *Барановський О. І.* Фінансова безпека в Україні: методологія оцінки та механізми забезпечення : моногр. / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
5. *Вахненко Т. П.* Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / Т. П. Вахненко ; за ред. А. І. Даниленка. – Т. 1. – К. : Фенікс, 2008. – 468 с.
6. *Геєць В.* Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-урсової політики України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // *Економіка України*. – 2009. – № 2. – С. 5–23.
7. Рефінансування від НБУ отримали 88 українських банків // *Дзеркало тижня*. – 2008. – № 47 (726). – 13–19 груд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/1000/1550/64996>.
8. *Жупанин В.* Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків / В. Жупанин // *Вісник НБУ*. – 2008. – № 7. – С. 8–12.

9. *Копилов В. А.* Моніторинг фінансово-економічної кризи та антикризового регулювання / В. А. Копилов, Т. І. Єфименко, І. В. Богдан та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.openeconomy.at.ua/index/monitoring3/0-7>.
10. Криза в суспільних вимірах. – 2009. – № 29.
11. Кризові явища у світовій економіці та антикризова політика України / В. М. Геєць, О. І. Барановський, Ю. В. Василенко та ін. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАНУ, 2002. – 76 с.
12. *Мищенко В. І.* Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В. І. Мищенко, Р. С. Лисенко // *Фінанси України*. – 2009. – № 1. – С. 50–57.
13. *Мищенко В. І.* Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні / В. І. Мищенко // *Вісник НБУ*. – 2009. – № 5. – С. 12–17.
14. *Салаева А.* Ожидаются неодинаковые темпы экономического подъема в странах Европы / А. Салаева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.1news.az/economy/banks_n_finance/20100106120724528.html.
15. *Симоненко В. К.* Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні: макроекономічний аспект : моногр. / В. К. Симоненко, О. І. Барановський, П. С. Петренко. – К. : Знання України, 2006. – 280 с.
16. Основные макроэкономические показатели стран СНГ (январь–сентябрь 2009 в % к январю–сентябрю 2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cisstat.com/rus/macro03.htm>.
17. *Пабат А.* Світова енергетична та глобальна економічна криза / А. Пабат // *Економіст*. – 2009. – № 2. – С. 20.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо мінімізації наслідків світової фінансової кризи у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування : пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=33997&pf35401=132094.
19. *Пустова А. В.* Фінансово-економічна криза в Україні та шляхи її подолання / А. В. Пустова, Д. П. Жигadlo [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Jigadlo_109.htm.
20. Розвиток банківської системи України : моногр. / О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Є. В. Бридун та ін. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАНУ, 2008. – 581 с.
21. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення : наук.-аналіт. доп. / за ред. В. М. Гейця ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. - К. : [б.в.], 2009. – 160 с.